

A „FOGAMZÁSGÁTLÁSI FORRADALOM” CIVILIZÁCIÓS HATÁSAI

Krúdy Tamás

A „FOGAMZÁSGÁTLÁSI FORRADALOM” CIVILIZÁCIÓS HATÁSAI

Krúdy Tamás

Bár szinte alig beszélünk róla, és biztos nagyon sokan vitatni fogják, de a hormonális fogamzásgátlás múlt századi felfedezése és elterjedése párját ritkító esemény az egész emberiség, de különösképpen a nyugati civilizáció történetében. A legnyilvánvalóbb hatás, amelyet már mindnyájan érzékelünk az, hogy mára minden európai családból hiányzik egy gyermek: míg az 1960-as években az átlagos termékenységi arány 2,6 felett volt a (nyugat)-európai családokban, addig az mára 1,6 alá süllyedt.¹ (A populáció szinten tartásához a termékenységi mutatónak 2,1-nek kellene lennie.) Hogy ebben a szájon át bevehető hormonális fogamzásgátló tablettá robbanásszerű elterjedésének döntő szerepe volt, talán kevésbé ismert, ám cáfolhatatlan tény.

¹ The World Bank, *EU Fertility rate 1960 -2020*

AZ ELSŐ DOMINÓ A SORBAN

A világon először az Egyesült Államokban engedélyezték 1960-ban a szájon át bevehető hormonális fogamzásgátló-szereket. Európában Németország legalizálta először 1961-ben, majd azt követte Franciaország 1967-ben. (Magyarországon szintén 1967-ben engedélyezték a szájon át történő fogamzásgátlás alkalmazását, de hazánk, ahogy a volt keleti blokk többi országa is, fordított utat járt be a népességszabályozás terén, mint Nyugat-Európa, amiről a későbbiekben bővebben lesz szó.)

Visszatérve Amerikához a Food and Drug Administration 1957-ben törzskönyvezte a Dr. Gregory Pincus által kifejlesztett, Enovid névre hallgató gyógyszert, először menstruációs zavarok kezelésére, majd három évvel később fogamzásgátlásra is. Kétségtelen, hogy a magyar Richter Gedeon az osztrák élettanprofesszorral, Ludwig Haberlandttal karöltve már az 1930-as évek végére kifejlesztettek egy az Enovidhoz hasonló hatásmechanizmusú hormonális fogamzásgátló tablettát, amit Infecundin néven terveztek forgalomba hozni. Ebben csak a 2. világháború kitörése akadályozta meg őket. A hormonális fogamzásgátlás legfőbb harcosának – az angol Marie Stopes mellett – az amerikai Margaret Sanger-t tekinthetjük, aki évtizedeken keresztül harcolt az Enovid legalizálásért. Margaret Sanger, aki életcéljává tűzte ki, hogy felszabadítja a nőt a „reprodukciónak rabszolgasága” alól, azt hirdette, hogy az egész „anyaság mítosz” csak a férfiak és a Katolikus Egyház találmánya, hogy szolgálatban tartásuk a nőt. Sanger szerint a nőnek „tulajdonnia kell” a saját testét és a szexualitását, hogy szabadon dönthessen, akar-e anya lenni vagy sem. Minden nőnek joga van a szexhez és joga van a feltételek nélküli abortuszhoz is. Egy gyermek csak akkor szülessen meg, ha a terveztek és kívánják, „szabad faj nem születhet rabszolga anyaktól”, mondta. Sanger indította el az első abortusz klinikát az Egyesült Államokban 1916-ban, majd a növekvő számú hasonló központokat összefogva, létrehozta az Amerikai Születésszabályozási Ligát (American Birth Control League), amiből aztán kinőtt az a Planned Parenthood Federation of America (Amerikai Tervezett Szülőség Szövetség). Ám Sanger nem elégedett meg az önként vállalt születéskorlátozással, hanem tovább ment és azért kampányolt, hogy a társadalom egyes rétegeit kényszer-sterilizálásnak vessék alá. Ideálja a középosztálybeli felvilágosult fehér nő volt, aki csak akkor szül gyereket, amikor ő akar. Éppen ezért „fajnemesítési” (eugenikai) céllal korlátozta volna a szegények és a gyengébb képességűek szaporodását. (A gyengébb mentális képességek alapján történő kényszersterilizálásra számos országban volt példa, Svédországban például egészen 1976-ig volt érvényben ilyen törvény és összességében 62,000 embert érintett, 90%-ban nőt.)²

Külön tanulmányt érdemelne, hogy miután az Egyesült Államokban születésszabályozási és eugenikai indítványai sorra elbuktak, Margaret Sanger hogyan váltott taktikát és a nemzetközi szintre kilépve megalapította az International Planned Parenthood Federationt, amely ma a legbefolyásosabb nem kormányzati szervezet (NGO) a világon, a legnagyobb költségvetéssel, kiemelt státuszban az ENSZ, illetve az EU mellett.

Margaret Sanger élete fő művének tekintette az Enovid törzskönyveztetését hormonális fogamzásgátlóként és még megérhette, hogy a tudományos, a jogi és közgondolkodás is megváltozik ezzel kapcsolatban az Egyesült Államokban. Egészen az 1950-es évek végéig a tudományos konszenzus az volt, hogy az emberi élet a fogantatás pillanatában kezdődik, azaz, amikor az ondósejt megtermékenyíti a petesejtet. Ekkor egy önálló DNS-sel rendelkező új élet kezdődik, akinek a neme is már eldőlt. A szülészek, nőgyógyászok tisztában voltak vele, hogy a hormonális fogamzásgátló az esetek jelentős részében nem akadályozza meg a fogamzást, ám a méhfalba történő beágyazódást igen. Elindul az új élet, ám beágyazódás híján meghal, a tablettának tehát abortív hatása van. A tudományos konszenzust az 1950-es évek végén kezdte megbontani az az újonnan megjelenő vélemény, hogy

² Bates S. (1999), *Sweden pays for grim past*, The Guardian 6 March 1999

az emberi élet nem a fogantatástól, hanem a beágyazódástól kezdődik, ami a fogantatás után 5-7 nappal következik be. Ebben az értelemben a fogamzásgátló tehát nem abortál emberi életet. 1965-ig csak speciális esetekben engedélyezték a hormonális fogamzásgátló használatát, ám a *Grisvold v. Connecticut* perben született döntés után ez megváltozott. Az amerikai legfelső bíróság ugyanis a magánélethez való jogra hivatkozva lehetővé tette minden házasságban élő nő számára a szabad hozzáférést a hormonális fogamzásgátláshoz. 1972-ben az *Eisenstadt v. Baird* pert követően ugyancsak a legfelső bíróság ugyanezt már minden nő számára lehetővé tette. És egy évet kellett csak várni, hogy 1973-ban a *Roe vs Wade* pert követően a korlátozásmentes abortusz mindenki számára hozzáférhetővé váljon az Egyesült Államokban. Margaret Sanger álma megvalósult. Érdeemes megemlíteni, hogy mind az 1972-es, mind az 1973-as legfelső bírósági döntésben a *Grisvold v. Connecticut* indoklására, azaz a magánélethez való jogra hivatkoztak, akárcsak az *Obergefell v. Hodges* ügyben, amelynek hatásaképpen legálissá vált a homoszexuális párok házasságkötése az Egyesült Államokban.

„FOGAMZÁSGÁTLÁSI FORRADALOM” MAGYARORSZÁGON

Magyarországon az abortusz és a hormonális fogamzásgátlás bevezetése az amerikaival fordított sorrendben történt. A társadalomban a Kommunista Párt ellen felgyűlt indulat levezetésére, a Ratkó-korszak szigorú tiltását követően, egy 1956 júniusában hozott minisztertanácsi rendelet gyakorlatilag teljesen szabaddá tette az abortuszt. A magyar pártvezetés ebben (is) a Szovjetunió példáját követte, ahol a forradalmat követően 1920-ban a világon először teljesen liberalizálták az abortuszhoz való hozzáférést és azzal együtt természetesen a fogamzásgátlás minden formáját (hormonális fogamzásgátló akkor még nem volt). Mivel a fogamzásgátlás hatékonysága akkoriban még nagyon alacsony volt, ezért az abortuszra is úgy tekintettek, mint a születésszabályozás, illetve népességkontroll eszközére. Ez az állapot egészen 1936-ig tartott, amikor is Sztálin ráébredt, hogy katonai és munkaerő-utánpótlásra van szüksége a küszöbön álló háború megvíváshoz és a Szovjetunió birodalmi terjeszkedésének a megvalósításához. A szigorú abortusztilalom 1955-ig tartott (mint ismeretes, Sztálin 1953 márciusában meghalt), amikor is a gyűlöletes sztálinizmussal való leszámolás jegyében ezt is feloldották. Ezt követte a magyar pártvezetés hasonló döntése 1956-ban. Ennek következtében döbbenetes módon megugrott a művi vetélések száma, olyan mértékben, hogy 17 éven keresztül magasan – volt, hogy több tízezerrel is – meghaladta az élve születések számát.³ 1962-ben és 1965-ben Magyarország produkálta a legnegatívabb népesedési mutatókat az egész világon. A tendencia a politikát is aggasztotta. „Amit régen a bábaasszonyok és sarlatánok csináltak, egyénileg tették tönkre az anyákat, most ez nálunk intézményes rend, bocsánat a kifejezésért, mert amit most csinálunk, az szisztematikus tönkretétel hatósági engedéllyel és jóváhagyással. Ez ilyen tömegméréteknél sokkal veszélyesebb. A szülőotthonokra ki van írva, hogy szülőotthon, de azok a valóságban hatósági angyalcsináló gyárak. Én ezt nem fogom sehol így mondani, de másképpen erre nem tudok gondolni” – így jellemezte Kádár János a Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottságának 1966. október 4-i ülésén az érvényben lévő minisztertanácsi rendeletet.⁴

Kádár János aggodalma teljesen jogos volt, hiszen például 1964-ban 100 élve-születésre 139,5 abortusz jutott. A nők egészségének védelme, illetve a művi terhesség-megszakítások rossz gyakorlatának visszaszorítása érdekében a Politikai Bizottság úgy látta, hogy elérkezett az idő egy szájon át bevehető hormonális fogamzásgátló tabletta engedélyezéséhez. 1967. április 15-én *Infecundin* néven forgalomba hozták az első legális hormonális fogamzásgátló-szert Magyarországon, melyet a Richter Gyógyszergyár utódja, a Kőbányai Gyógyszergyár állított elő. A rendelkezés nem

³ Központi Statisztikai Hivatal, *Népességmozgalom 1900-2020*

⁴ Magyar Országos Levéltár (MOL), 288. f. 5/406. ö. e. in Tischler J. (2006) *Az Infecundin-sztori, 1967*, Beszélő 11/1

érte el a kívánt eredményt, rövidtávon legalábbis semmiképpen. A következő évben a művi vetélések száma átlépte a 200 ezres lélektani határt – az 1967-es 187 ezerrel 201 ezerre emelkedett – majd 1969-ben elérte az abszolút mélypontot 206.817 művi vetéléssel. Az okokról csak találgatni lehet, de úgy gondoljuk, hogy abban, hogy az abortuszok száma nem hogy nem csökkent, hanem még tovább emelkedett, közrejátszhatott az a nem feltétlenül megalapozott biztonságérzet, amit a fogamzásgátló jelentett. Általános tapasztalat ugyanis, hogy a hormonális fogamzásgátlás megjelenése megváltoztatja a szexuális szokásokat az egész társadalomban (tehát nem csak az alkalmazóiban), amelyben sokkal rizikósabb szexuális kapcsolatokba is belemennek, amelyekbe korábban nem. Az élve-születések száma csak 1974-ben haladta meg az az abortuszok számát. Ez pedig egy népesedéspolitikai határozatnak volt köszönhető, amelyet 1974. január 1-én vezettek be és amely jelentős mértékben korlátozta a művi terhességmegszakításhoz való hozzáférést. Az állampárt, az MSZMP Központi Bizottsága és Politikai Bizottsága is több alkalommal tárgyalta az aggasztó népesedési tendenciákat Magyarországon és arra jutottak, hogy annak megfordítására korlátozni szükséges az abortuszhoz való hozzáférést, amire 1973-ban meg is született a határozattervezet. Ennek a hírére magukat liberálisnak és feministának valló egyetemisták aláírásgyűjtésbe kezdtek az abortuszt szigorító határozat visszavonása érdekében. (A helyzet különlegessége, hogy a magukat feministának mondó egyetemisták már ekkor is csodálattal tekintettek a nyugati nőmozgalmakra Franciaországban vagy az Egyesült Államokban, ahol akkor még szigorú abortusztiltalom volt. Ez ellen tüntettek és szerveztek demonstrációkat a nyugat-európai és amerikai feministák, akikről a hazai feministák az inspirációjukat szerezték, noha teljesen más történelmi helyzetben voltak. Összességében elmondható, hogy a magyar abortusz-petíció nyugati feminista hatásra született meg.) A petíciót 1553-an⁵ írták alá, amely a maga nemében az első ilyen kezdeményezés volt a pártállami időkben és amit többen a későbbi Demokratikus Ellenzék kvázi megalakulásának és első közös fellépésének tekintenek.⁶ A politikai hatalom természetesen nem hátrált meg és – mint már írtuk – a népesedéspolitikai határozat 1974. január 1-én életbe lépett. A határozat egyebek mellett már azt is lehetővé tette, hogy gyakorlatilag minden orvos a társadalombiztosítás költségeire írja fel a fogamzásgátló eszközöket. Ennek következtében 1974 első 9 hónapjában 71%-kal nőtt a modern fogamzásgátlók használata, és 40%-kal csökkent a végrehajtott művi vetélések száma.⁷

„A korábbi adatfelvételek összehasonlítása megbízható képet nyújt arról, hogyan alakult a különböző módszerek használata 1958 és 1993 között. Az első, 1958-as adatfelvétel óta nagy változások történtek a nők fogamzásgátlási szokásaiban. 1993-ig egyrészt 58%-ról 94%-ra nőtt azok száma, akik védekeztek nem kívánt teherbeesés ellen, vagyis az érintett nők körében **közel teljessé vált a fogamzásgátlást alkalmazók aránya.** (kiemelés tőlem, KT) Másrészt a hagyományos módszerekkel szemben **előtérbe kerültek a modern módszerek, amelyek használata 21%-ról 87%-ra nőtt.** (Kiemelés tőlem, KT) Elsősorban a tabletták és a méhen belüli eszközök alkalmazása ugrott meg, miközben a megszakított érintkezést alkalmazók aránya visszaesett. Elmondhatjuk tehát, hogy alig több mint három évtized alatt Magyarországon is lezajlott a „Fogamzásgátlási forradalom” (Contraceptive Revolution), melynek során a népesség többsége a korábbi hagyományos módszerek helyett megbízható, modern fogamzásgátlási módszert kezdett alkalmazni a nem kívánt terhességek elkerülése végett.”⁸ Összefoglalva még egyszer a lényegét: 1993-ra Magyarországon a 18–41 éves nők körében lényegében teljessé vált a túlnyomó többségében modern (vagyis hormonális) fogamzásgátlás alkalmazása.

⁵ Acsódy J. (2016) „Megtettük-e azt, amit az eszményeink szerint meg kellett volna, hogy tegyünk?” *Az államszocializmus demokratikus ellenzékének elmaradt nőemancipáció-reflexióiról*, DoI: 10.18030/socio.hu.2016.2.173

⁶ Körösi Zs. (2019) *Petíció az abortusz-szabadság megőrzéséért 1973 I. rész* SZTE OJS Journals

⁷ Vukovich Gy. (1991): Magyarország népesedéspolitikája. *Demográfia*, 34/1–2. 61–70

⁸ Makay Zs. (2014) *Fogamzásgátlási módszerek alkalmazása párkapcsolatban élő nők körében* in *Demográfus* könyvtár 02. szám (2014): Spéder Zsolt (szerk.): A család vonzásában - Tanulmányok Pongrácz Tiborné tiszteletére, 133.

HOGYAN VÁLTOZTATJA MEG A TABLETTA A PÁRVÁLASZTÁSI SZOKÁSOKAT?

A 60-as 70-es évek fordulója környékén a legtöbb európai országban ledőltek az akadályok a hormonális fogamzásgátlók forgalmazása előtt, mely döntések hatása óriási volt. Az ilyen szerek robbanásszerű elterjedése döntő szerepet játszott az 1968-as szexuális, kulturális majd az azt követő társadalmi forradalomban, ami átalakította a nyugati világot. A Tablettát még ma is sokan a női emancipáció legfontosabb vívmányaként tartják számon. A kánon szerint ugyanis ennek segítségével a nők végre a saját kezükbe vehették a szexualitásukat, megszabadulhattak a kényszer-anyaságtól és ezzel lerázhatták magukról a férfiuralmat, mert most már szabadon választhattak karrier és család között akkor és ahogyan azt ők jónak tartották. A tézis hamar dogmává szilárdult és bekerült a modernkori tabuk közé, amelynek a bármilyenfajta megkérdőjelezése illetlenségnek számított. Ennek köszönhető az is, hogy a Tabletta szélesebb értelemben vett pszichés és társadalmi hatásairól majd ötven éven keresztül alig folytak kutatások, mert egyetemi körökben kevesen merték ezt megkockáztatni. Mára azonban, mint minden esetben, a hallgatásnak ez a burka is megtört, és egyre többet lehet látni, hallani, olvasni a Tabletta nem szándékolt, negatív mellékhatásairól. De nézzük is, melyek ezek. A bevezetőben már említettük, hogy a Tabletta megváltoztatja a nők – és a férfiak – párválasztási szokásait. Az egyik típuskísérletben – amelyet például a Sheffield Egyetemen Dr Alexandra Alvergne kutatócsoportja is elvégzett⁹ – különböző férfiak pizsamáit szolgáltatták meg olyan nőkkel, aki szedtek fogamzásgátlót és olyanokkal is, akik nem. Két nagyon fontos megállapításra jutottak. Az egyik, hogy a Tablettát nem szedő nők jobban vonzódtak a maskulinabb férfiakhoz, míg a Tablettát szedők a femininebb vonásokat mutató férfiakat preferálták. A másik, talán még ennél is nagyobb jelentőségű felismerés pedig az volt, hogy a fogamzásgátlóval nem élő nők az övéktől leginkább eltérő génkészletű férfiakat tartották vonzónak, míg az azt használók a génrokonokat részesítették előnyben.

Az előbbi jelenséget a kutatók a következőképpen magyarázták: a havi ciklus során a női test hormonháztartása nagy változatosságot mutat. Az ösztrogén és progeszteron hormonok szintje ovulációkor ér a csúcra, és a menstruáció során zuhan a mélypontra. Az úgynevezett kombinált fogamzásgátlók ezt a két hormont tartalmazzák, a pirulákat naponta kell bevenni, ami azt biztosítja, hogy ezek a hormonok állandó szinten legyenek jelen a női szervezetben, ahogyan ez a már állapotos nők esetében lenni szokott. A fogamzásgátló tehát azt a látszatot kelti, mintha a nő már állapotos lenne, ezért így elmarad az ösztrogén/progeszteron csúcs, nincs se peteérés, se tüszőrepedés és ennek következtében fogamzás sem. A kutatások arra az eredményre jutottak, hogy a nők a havi ciklusuk termékeny szakaszában a maskulinabb (alfa), míg a terméketlen szakaszban inkább a femininebb (béta) férfiakhoz vonzódnak. Ez azért van, mert utódaiknak – természetesen öntudatlanul – a legjobb génkészletet szeretnék megszerezni, a felnevelésüket viszont már a sokkal megbízhatóbb béta hímekkel látják biztosítottak. A Tabletta szedésekor viszont nincsen termékeny szakasz, elmarad az ovuláció és az ösztrogénfröccs, a nő hormonháztartása olyan, mintha már várandós lenne, ezért csak a femininebb férfiakat tartja vonzónak. (Ez a preferencia minden bizonnyal nagy szerepet játszik a férfiak mai elnőiesedésében.)

A második jelenségre, a génrokonok kerülésére, illetve preferálására is hasonló a magyarázat: a legerősebb immunrendszerrel rendelkező, legegészségesebb utódok a leginkább eltérő génkészletű apáktól szülehetnek, míg a már megfogant/megszületett utódok felneveléséhez a családtagok járulnak hozzá a legjobban – ezért hát a nem termé-
keny időszakokban a génrokonok preferálása.

Ebben a kísérletben, mint írtuk, a nők a szaglásukra hagyatkozva választottak a férfiak közül, egy másikban¹⁰, amit a nagytekintélyű Nature magazinban is megjelentettek, férfiak képei közül kellett kiválasztaniuk a nekik tetszőket.

⁹ Philips N. (2009), *Study confirms 'pill' affects mate choice*, ABC Scientific 08 October 2009

¹⁰ Gangstad J. et al. (2004) *Women's Preferences for Male Behavioral Displays Change Across the Menstrual Cycle*, Psychological Science 15(3):203-7

A „FOGAMZÁSGÁTLÁSI FORRADALOM” CIVILIZÁCIÓS HATÁSAI

Az eredmény ugyanaz lett, mint a pizsama-illatolásnál: a normális havi ciklusú nők a termékeny szakaszban a férfias férfiakat tartották vonzóknak, míg a fogamzásgátlót szedők inkább a nőieseket.

De lehet, hogy jobban járnak a párkapcsolataikkal a Tablettát szedő nők, hiszen a tesztoszteronban „fürdőző” alfa férfiak csapódárabbak, mint a kevésbé maszkulin béta hímek. (Kísérletileg igazolták, hogy a férfiak tesztoszteron szintje összefügg azzal, hogy mekkora erőfeszítésbe kerül a hűség megtartása – minél magasabb, annál nagyobb.)

A Tabletta egyik mellékhatása a lecsökkent libidó, az ilyesmivel élő nő nem kívánja annyira a testi együttlétet, ez ma már általánosan ismert jelenség.¹¹ És nem csak nem kívánja, hanem sokszor kellemetlen, sőt fájdalmas is a számára, hiszen a hormonális fogamzásgátló egy másik kellemetlen mellékhatása a hüvely természetes nedvesedésének a lecsökkenése és hámrétegének az elvékonyodása, sérülékenyebbé válása. Összességében a Tablettát szedő nők kevésbé kielégítő szexuális életről számolnak be, mint a természettel harmóniában élő társaik. Ami nem is probléma, hiszen – mint már írtuk – a szexuális étvágyuk is visszafogottabb. Egészen addig, amíg abba nem hagyják a Tabletta szedését. A megnövekedett libidóval együtt válik zavaróvá számukra a kielégítő szexuális élet hiánya, és – egy még ennél is kellemetlenebb mellékhatásként – hirtelen rádöbbenhetnek, hogy valójában nem kedvelik partnerük testszagát. Maguk a kutatók is úgy látják, hogy számos megcsalás, sőt válás hátterében is ez a jelenség áll.

Dr Craig Roberts a Stirling Egyetem kutatója például a következőket tanácsolja: „A nők azért találják a genetikailag különböző férfiakat vonzóknak, mert az így születő utódok nagyobb valószínűséggel lesznek egészségesek. Ez is része a férfi és nő közötti nem tudatos vonzalom kémiaiájának. Egy nem-hormonális módszer választása a fogamzás megakadályozására néhány hónappal a házasság előtt jó módszer lehet arra, hogy a nő megbizonyosodjon arról, továbbra is vonzóknak találja-e a partnerét.”¹²

Dr Madeleine Castellanos szexuálisegészség-szakértő még ennél is messzebb megy: „(A *hormonális fogamzásgátlók*) mellékhatásai közül néhány annyira súlyos, hogy én ma már azt tanácsolom a fiatal nőknek, hogy fontolják meg inkább a gumióvszer használatát és felejtsek el a születésszabályozó pirulákat.”

A hormonális fogamzásgátlók azonban nemcsak a nők párválasztási szokásait alakítják át, hanem a férfiakét is. Az Új-Mexikói Egyetem egy érdekes felmérésében¹³ rúdtáncos lányokat figyeltek meg, hogy mikor mennyi extra borralót kapnak a bugyijukba. Azt tapasztalták, hogy a normális havi ciklusukat élő nők közel kétszerannyi borralalót (esténként átlag 335 dollárt) kaptak, amikor a termékeny szakaszban voltak, mint amikor a terméketlenben (185 dollár). A fogamzásgátlót szedő táncosnőknél nem mutatkozott ilyen eltérés. A férfiak tehát tudattalanul is felfogják, ha egy nő a ciklusa csúcán van és kívánatosabbnak is tartják.

És a Tabletta nemcsak a nők (és férfiak) szaglását és tetszését változtatja meg, hanem az emlékezőképességét és a gondolkodását is. A Scientific American magazinban megjelent Craig H. Kinsley és Elizabeth A. Meyer által jegyzett kutatás¹⁴ szerint a hormonális fogamzásgátlót szedő nők agya máshol és különböző mértékben vált aktívvá ugyanazon inger hatására, mint az ilyesmit nem használó nők agya. A Tablettát szedő nők agyának a rációhoz, tudatosságához és döntéshozatalhoz köthető része aktiválódott jobban. Egyesek ezt megpróbálták úgy értelmezni, hogy a fogamzásgátlót szedő nők értelmesebbek, mint a többiek, a kutatók ezt azonban cáfolják. Szerintük inkább arról van szó, hogy

¹¹ Castelman M (2019) *The Latest on Birth Control Pills and Women's Libido Many recent studies show the Pill decreases women's sexual desire and function* Psychology Today 15 February 2019

¹² Robert C. (2012) *Relationship satisfaction and outcome in women who meet their partner while using oral contraception* National Library of Medicine 2012 Apr 7;279(1732):1430-6.

¹³ Minkel JR, Stein L (2007) *Ovulating Strippers Make Bigger Tips* Scientific American October 12, 2007

¹⁴ Kinsley C, Meyer E (2010) *Women's Brains on Steroids, Birth control pills appear to remodel brain structure* Scientific American September 28, 2010

az emberi test hormonháztartása egy annyira bonyolult, kifinomult és összefüggő rendszer, hogy annak bármilyen csekély mértékű mesterséges megbolygatása az egésztestet a feje tetejére állíthatja és kiszámíthatatlan változásokat idézhet elő. A Tablettát szedő nők agyműködése férfiasabb mintázatot mutatott, mint azoké, akik nem szednek ilyet.

Egy másik szintén nagyon izgalmas kutatás¹⁵ pedig úgy találta, hogy másképp emlékeznek azok a nők, akik szednek fogamzásgátlót és másképpen azok, akik nem. A kísérletben Larry Cahill a Kaliforniai Egyetem neurobiológusa fényképeket mutatott nőknek egy anyáról, a fiáról és egy autóbalesetről. Egy héttel később, teljesen váratlanul egy kérdőívvel „támadták le” a résztvevőket, hogy mire emlékeznek a látottakból. Az eredmények eléggé meglepőek lettek. A Tablettát szedő nők jobban fel tudták idézni nagy vonalakban, hogy mi történt – hogy volt egy anya, akinek a fiát autóbaleset érte, ami a férfias emlékezetre jellemző, míg a hormonokat nem szedő nők jobban emlékeztek a részletekre: a kép jobb oldalán a piros tűzcsapra és hogy milyen ruha volt a nőn. A kutatók a Tabletta okozta „férfias emlékezetet” a már ismertetett ösztrogén fröccs elmaradásával magyarázzák.

Noha a Tablettát még mindig sokan a női szabadság és emancipáció sarokkövének tekintik, egyre világosabbá válik, hogy nem erről van szó. Némi túlzással fogalmazhatunk úgy, hogy a hormontartalmú fogamzásgátlók a tökéletes nőkből tökéletes férfiakat gyártanak, akiknek így kell megpróbálniuk helytállni a férfiak világában. Férfiasan gondolkodnak, férfiasan emlékeznek. A fogamzóképeség elrejtése, a női lét ciklikusságának a mindenáron való takargatása (nincsenek többé nehéz napok) valójában a nőiség leértékelődését jelenti. Hogy úgy viselkedhessenek, mint a férfiak, a nőknek pont attól kell megszabadulniuk, ami a nőiesség lényege.

EGYHÁZI REAKCIÓ A „FOGAMZÁSGÁTLÁSI FORRADALOMRA”

A hormonális fogamzásgátlás robbanásszerű elterjedésére és az azt követő szexuális forradalomra a katolikus egyház is reagált. A kor forradalmi hangulatában mindenki arra számított, hogy a Vatikán is lazítani fog a szexualitással kapcsolatban képviselt álláspontján és a korszellem hatására megengedőbb lesz bizonyos gyakorlatokkal és viselkedéstípusokkal szemben. Ezért ért sokakat nagy meglepetésként még egyházi berkeken belül is, a szexuális forradalom csúcspontján, 1968-ban a VI. Pál pápa által kiadott *Humanae Vitae* enciklika¹⁶, amely megerősítette az egyház szexualitással kapcsolatos addigi álláspontját, melyet a kor kihívásaira felelve új szempontokkal is kiegészített. Külön fejezetet szentel például a hormonális fogamzásgátlás kérdésének, amely ugyan nem profetikus szándékkal íródott, de az elmúlt fél évszázad történései alapján annak bizonyult. Ebben VI. Pál a hormonális fogamzásgátlás négy káros társadalmi következményre hívja fel a figyelmet, miszerint:

1. Katasztrofális hatással lesz a házastársi hűségre.
2. A nők elveszítik a férfiak tiszteletét, akik többé nem sorstársként, hanem saját vágyaik eszközeként, tárgyként fognak tekinteni rájuk.
3. Az államok nem tartják tiszteletben a családot, annak legbelsőbb ügyeibe is be fognak avatkozni.
4. Az ember azt fogja képzelni, hogy teljes egészében rendelkezik a saját teste és annak funkciói felett, ő élet és halál ura.

VI. Pál figyelmeztetését nagy értetlenség fogadta 1968-ban, sokan üres riogatásnak, nevetséges fenyegetődzésnek tartották. Ma már kevesen vitatkoznának azzal, hogy mind a négy jóslat profetikusan bizonyult.

¹⁵ Cahill L (2011) *Use of birth control pills alters memory* UCI News September 9, 2011

¹⁶ *HUMANAE VITAE* (1968) VI. Pál pápa enciklikája a helyes születésszabályozásról, MKPK

A MÚLT SÖTÉT ÁRNYÉKA

Egyáltalán nem összeesküvés-elmélet arról beszélni, hogy mindez – legalábbis nyugaton – a korábban már szintén említett Marie Stopes és Margaret Sanger tervei alapján valósult meg, illetve valósul meg mind a mai napig. Kevés szó szokott esni Stopes és Sanger politikai és társadalmi nézeteiről. Mindketten az eugenika, azaz a fajnemesítés hívei voltak, és fogamzástáplást olyan céllal is tervezték bevezetni, hogy „a szegények, a gyenge képességűek, a részegesek, a bűnözők, az életteretlenség, gyengeelméjűek, a fajilag tisztátalanok és a reménytelen esetek” ne szaporodjanak, sőt kötelező sterilizálásuk mellett kardoskodtak. Sanger kapcsolatban állt a Ku Klux Klan-nal, amelynek összejövetelein rendszeresen tartott beszédeket, illetve közeli barátja és tanácsadója volt az az Ernst Rüdin, aki Adolf Hitler tanácsadójaként a Genetikus Sterilizáció igazgatója volt, illetve komoly szerepet vállalt a nácik Faji Higiéné Társaságában.¹⁷ Marie Stopes 1935-ben részt vett a nácik Népesedéstudományi Kongresszusán, Berlinben, 1939-ben pedig levelet írt Hitlernek, melyben elküldte a szerelmes verseit (!), majd 1942-ben, amikor már bőven álltak és működtek a koncentrációs táborok, verset írt, melyben a következő sorok szerepelnek: ‘The Jews and the Russians, / All are a curse, / Or something worse...’ A zsidók és az oroszok / Olyanok, mint az átok / Vagy valami még rosszabb...¹⁸

Azonban a dolgok általában nem úgy sülnek el, ahogy azt megtervezik. Így volt ez Stopes és Sanger esetében is, akik arra számítottak, hogy a szegényebb, kiszolgáltatottabb néprétegek fogják használni a születésszabályozás eszközeit – ennek tekintették a sterilizálást, a hormonális fogamzástáplást és az abortuszt is. Ezzel szemben a fehér középosztálybeli nők kezdték el előszeretettel használni – pont azok, akiktől a fajnemesítést várták. Mára a nyugati társadalmak minden rétege érintett a kérdésben, nem csak a középosztály.

Sanger és Stopes fajnemesítési törekvéseit tekintve minimum ízléstelen, hogy a Marie Stopes International – mely a működéséhez szükséges anyagi támogatását szinte kizárólag gazdag nyugati államoktól és magánszemélyektől kapja – abortusz kapacitásait legfőképpen a fejlődő országokra koncentrálja. A nyugati kormányok az MSI-n keresztül gyakorolnak nyomást afrikai államokra, hogy lazítsanak abortuszt tiltó rendelkezéseiken. Az Egyesült Királyság – az MSI egyik fő pénzügyi támogatója – éves szinten több pénzt költ a fejlődő országokban születésszabályozásra, mint minőségi anyasági ellátásra (amivel több életet lehetne megmenteni)¹⁹.

¹⁷ Dion MA (2019) Hitler, *The Ku Klux Klan, and Margaret Sanger* The Courier Herald April 10, 2019

¹⁸ Taylor P (2019) *Marie Stopes: history erases ugly facts to create a mythical feminist hero* Christian Medical Fellowship May 7, 2019

¹⁹ U.o.

VÉGEZETÜL

A történelemben sokszor lehet olvasni, hogy egy-egy felfedezés, technikai innováció milyen mélyreható társadalmi változásokat indított el, amit ott és akkor a felfedezés pillanatában nem lehetett tudni. Kétséget kizáróan ilyen a hormonális fogamzásgátlás, amely gyökeresen alakította át a nyugati társadalmakat. Elsősorban azzal, ahogy azt a bevezetőben már említettük, hogy egy-egy gyermeket kivett az európai családokból, amelynek következménye a mai súlyos demográfiai krízis, annak összes velejárójával. A hormonális fogamzásgátlás hivatalos engedélyezése látszólag nagyobb autonómiát biztosít a családok számára azzal, hogy a szülők – de főképp az anya – döntésétől teszi függővé a gyermekvállalást, valójában azonban ez tudatos beavatkozás a család legbensőbb életébe. Ez az egyik kulcslépése annak a folyamatnak, amellyel az állam kiveszi a családok kezéből az utódnemzést és a saját hatáskörébe vonja azt. Ez tette opcionálissá a gyermekvállalást azzal, hogy megbontotta a „házasélelet” azaz különválasztotta a szexuális örömszerzést a gyermeknemzéstől. Ma már sokkal elképzelhetőbb Aldous Huxley embertenyésztő üzeme, amelykről Szép, új világ című regényében ír, mint néhány évtizeddel vagy akárcsak néhány évvel ezelőtt volt, és jövőre, meg azután még elképzelhetőbb lesz. A világ laboratóriumaiban gőzerővel folynak a „titkos” kísérletek az embergyártásra. A „fejlődés” megállíthatatlan. De ez valóban fejlődés, és valóban megállíthatatlan?

A „FOGAMZÁSGÁTLÁSI FORRADALOM” CIVILIZÁCIÓS HATÁSAI

A hormonális fogamzásgátlásra ma szintén úgy tekintünk, mint valami elkerülhetetlen dologra, amely most már úgymint mindörökké velünk fog maradni. Mintha a civilizáció olyan vívmány lenne, ami nélkül elképzelhetetlen az élet. Pedig nem az. Egyszerűen abba kell hagyni a szedését, amit nyugaton egyre több nő meg is tesz, elsősorban a Tabletta egészségre gyakorolt káros hatásai miatt, amivel behatóbban e tanulmány keretei között nem volt lehetőségünk foglalkozni. De egyfajta elfordulás a Tablettától mindenképpen elindult, és ha majd elég sokan lesznek ilyenek, újabb mélyreható társadalmi változás lesz várható.

MELLÉKLET:

HUMANAE VITAE, 1968.

A MESTERSÉGES SZÜLETÉSSZABÁLYOZÁS SÚLYOS KÖVETKEZMÉNYEI

17. A becsületes emberek még jobban meggyőződhetnek az Egyház e tárgyról adott tanításának igazságáról, ha számításba veszik a mesterséges születésszabályozás módszereinek következményeit. Először is azt gondolják meg, hogy ilyen eljárással milyen könnyű út nyílik akár a házastársak hűtlenségéhez, akár az erkölcsi fegyelem széleskörű meggyengüléséhez. Nincs szükség hosszú tapasztalatra ahhoz, hogy valaki megismerje az emberi gyengeséget és megértse, hogy az embereknek – különösen az érzéki vágyaknak annyira kitett fiataloknak – ösztönzésre van szükségük ahhoz, hogy megtartsák az erkölcsi törvényt, és nem szabad könnyű utat engedni a törvény megszegésére. Attól is tartani kell, hogy azok a férfiak, akik hozzászoktak a fogamzásgátló eszközök használatához, megfedkeznek a nők tiszteletéről, s nem törődve a nők testi-lelki egyensúlyával saját vágyaikat kiszolgáló eszközzé teszik őket. Az ilyeneknek a nő többé nem sorstárs, aki felé tisztelettel és szeretettel kell közelíteni.

Komolyan megfontolandó, hogy a mesterséges fogamzásgátlással milyen veszedelmes hatalom kerül azoknak a kormányoknak a kezébe, amelyek semmit sem törődnek az erkölcsi törvénnyel. Ki tehetne szemrehányást egy kormánynak amiatt, hogy olyan eszközöket használ egy egész nemzet problémáinak megoldására, amelyek családon belül bizonyos kérdések megoldására vannak megengedve? Ki tilthatná meg a kormányoknak, hogy olyan fogamzásgátló eszközöket részesítsenek előnyben, amelyeket hatásosabbnak látnak, sőt, hogy ezek használatára mindenkit ne kötelezzenek, valahányszor ezt szükségesnek látják? Ezáltal az emberek azért, hogy az isteni törvény megtartásából adódó egyéni, családi, illetve közösségi nehézségeiket elkerüljék, olyan lehetőséget adnának a közhatalom kezébe, melyekkel az a házastársak legbensőbb és legsajátabb feladatába avatkozhatna be.

Ezért ha csak nem akarjuk azt, hogy az élet fakasztásának feladata az emberek kényére-kedvére legyen hagyva, el kell ismernünk az embernek saját teste és testének funkciói feletti hatalmának bizonyos határait, melyeket senkinek sem szabad áthágnia. E határokat csak annak a tiszteletnek kedvéért vonjuk meg, amely az egész emberi testet és természetes feladatait megilleti, illetve a helyesen értelmezett „totalitás elve” kedvéért, amit Elődünk, XII. Pius pápa világitott meg.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN?locations=EU>
2. <https://www.theguardian.com/world/1999/mar/06/stephenbates>
3. https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_hosszu/h_wdsd001b.html
4. Magyar Országos Levéltár (MOL), 288. f. 5/406. ö. e. in <http://beszelo.c3.hu/cikkek/az-infecundin-sztori-1967>
5. Acsády J. (2016) „Megtettük-e azt, amit az eszményeink szerint meg kellett volna, hogy tegyünk?” Az államszocializmus demokratikus ellenzékének elmaradt nőemancipáció-reflexióiról, DoI: 10.18030/socio.hu.2016.2.173
6. Körösi Zs. (2019) *Petíció az abortusz-szabadság megőrzéséért 1973 I. rész* SZTE OJS Journals
7. Vukovich Gy. (1991): Magyarország népesedéspolitikája. *Demográfia*, 34/1–2. 61–70
8. Makay Zs. (2014) *Fogamzásgátlási módszerek alkalmazása párkapcsolatban élő nők körében* in *Demográfus* könyvtár 02. szám (2014): Spéder Zsolt (szerk.): A család vonzásában - Tanulmányok Pongrácz Tiborné tiszteletére, 133.
9. <https://www.abc.net.au/science/articles/2009/10/08/2706427.htm?site=science/tricks&topic=latest>
10. https://www.researchgate.net/publication/5391212_Women's_Preferences_for_Male_Behavioral_Displays_Change_Across_the_Menstrual_Cycle
11. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4764410/>,
12. <https://www.psychologytoday.com/intl/blog/all-about-sex/201902/the-latest-birth-control-pills-and-women-s-libido>
13. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/21993500>
14. <https://www.scientificamerican.com/article/womens-brains-on-steroids/?redirect=1>
15. <https://news.uci.edu/2011/09/09/use-of-birth-control-pills-alters-memory/>
16. <https://regi.katolikus.hu/konyvtar.php?h=120#HV17>
17. <http://www.courierherald.com/letters/hitler-the-ku-klux-klan-and-margaret-sanger/>
18. <https://cmfblog.org.uk/2019/05/07/marie-stopes-history-erases-ugly-facts-to-create-a-mythical-feminist-hero/>
19. U.o.

Szerző:
Krúdy Tamás

Grafikai tervezés:
Balás Design

Felelős kiadó:
Dr. Máthé Zsuzsa

Szent István Intézet 2022
szentistvanintezet.hu

A tanulmány a Batthyány Lajos Alapítvány támogatásával jelent meg.

